

Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utbildningsutskottet regeringens förslag i proposition 2014/15:39 Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige och en motion som väckts med anledning av propositionen.

Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionen.

I propositionen föreslås ändringar i skollagen (2010:800) när det gäller riksinternatskolor. Regeringen får enligt skollagen besluta att ge en internatskola ställning som riksinternatskola. Sådana skolor har enligt lagen till uppgift att anordna grundskola och gymnasieskola eller någon av dessa skolformer för i första hand utlandssvenska elever. Det finns i dag tre fristående grund- och gymnasieskolor som har ställning som riksinternatskolor. Lagändringarna innebär bl.a. att regeringens möjlighet att besluta att en internatskola ska ha ställning som riksinternatskola ska tas bort. Vidare görs bedömningen att statsbidrag till kostnader för utlandssvenska elevers utbildning i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan bör lämnas enligt ett enhetligt system, oavsett vilken skola eleverna väljer. Det nya systemet bör så långt som möjligt även gälla statsbidrag till kostnader för internationell gymnasial utbildning, s.k. IB-utbildning (International Baccalaureate), för utlandssvenska elever.

Lagändringarna innebär också att om statsbidrag lämnas för eleven ska hemkommunen inte lämna ersättning till en fristående huvudman för kostnader för en utlandssvensk elevs utbildning i Sverige. Hemkommunen ska inte heller lämna ersättning för en utlandssvensk elevs utbildning i specialskolans årskurs 7–10.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2015 i den del det innebär att inga dubbla bidrag ska lämnas, och den 1 januari 2016 i den del det innebär att bestämmelserna om riksinternatskolor upphävs.

I betänkandet finns en reservation (SD).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	4
Utskottets överväganden.....	6
Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige.....	6
Reservation.....	15
Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige (SD).....	15
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	16
Propositionen.....	16
Följdmotionen.....	16
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	17

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2014/15:39 och avslår motion 2014/15:3029 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD).

Reservation (SD)

Stockholm den 12 februari 2015

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (FP), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Carina Herrstedt (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S), Maria Stockhaus (M), Robert Stenkvist (SD) och Niclas Malmberg (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition 2014/15:39 Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige och en motion som väckts med anledning av propositionen. En redovisning av förslaget i motionen finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag återges bilaga 2.

Bakgrund

En arbetsgrupp inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) har haft i uppdrag att biträda departementet med att utreda och utarbeta förslag om internationella skolor, utlandsskolor, Europaskolor, riksinternatskolor, internationell gymnasial utbildning (IB-utbildning) och svensk gymnasieutbildning på engelska (U2012/3777/SAM). Förslagen om riksinternatskolor redovisades i promemorian Riksinternatskolor (U2014/2011/GV). Promemorian har remissbehandlats.

Lagrådet har yttrat sig i ärendet och lämnat förslaget utan erinran.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i skollagen (2010:800) när det gäller riksinternatskolor.

Regeringen får enligt skollagen besluta att ge en internatskola ställning som riksinternatskola. Sådana skolor har enligt lagen till uppgift att anordna grundskola och gymnasieskola eller någon av dessa skolformer för i första hand utlandssvenska elever. Det finns i dag tre fristående grund- och gymnasieskolor som har ställning som riksinternatskolor. I propositionen föreslås bl.a. att regeringens möjlighet att besluta att en internatskola ska ha ställning som riksinternatskola ska tas bort. Vidare görs bedömningen att statsbidrag till kostnader för utlandssvenska elevers utbildning i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan bör lämnas enligt ett enhetligt system, oavsett vilken skola eleverna väljer. Det nya systemet bör så långt som möjligt även gälla statsbidrag till kostnader för internationell gymnasial utbildning, s.k. IB-utbildning (International Baccalaureate), för utlandssvenska elever.

I propositionen föreslås också att om statsbidrag lämnas för eleven ska hemkommunen inte lämna ersättning till en fristående huvudman för kostnader för en utlandssvensk elevs utbildning i Sverige. Hemkommunen ska

inte heller lämna ersättning för en utlandssvensk elevs utbildning i specialskolans årskurs 7–10.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2015 i den del det innebär att inga dubbla bidrag ska lämnas och den 1 januari 2016 i den del det innebär att bestämmelserna om riksinternatskolor upphävs.

Utskottets överväganden

Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller propositionens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800). Riksdagen avslår en motion om avslag på propositionen.

Jämför reservation (SD).

Bakgrund¹

Riksinternatskolor

Enligt skollagen (2010:800) får regeringen besluta att ge en internatskola ställning som riksinternatskola. En riksinternatskola har till uppgift att anordna grundskola och gymnasieskola eller endera av dessa skolformer för i första hand utlandssvenska elever (29 kap. 15 § andra stycket). Med utlandssvensk elev avses i skollagen en elev vars vårdnadshavare stadigvarande vistas i utlandet och av vilka minst en är svensk medborgare (29 kap. 7 § första stycket).

I dag finns det tre riksinternatskolor: Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket, Lundsbergs skola och Grennaskolan. När riksinternatskolorna infördes i början på 1970-talet reglerades de enbart i förordning. De grundläggande bestämmelserna om riksinternatskolor fördes senare in i den då gällande skollagen (1985:1100). Av förarbetena framgår att syftet med bestämmelserna var att ge laga stöd i fall där en kommun är huvudman, eftersom det är fråga om verksamhet som inte i första hand avses komma de egna kommunmedlemmarna till del (prop. 1985/86:10 s. 124). Ingen av de tre riksinternatskolorna som finns i dag har en kommunal huvudman.

När den nu gällande skollagen antogs infördes bestämmelserna om riksinternatskolor in i den lagen (29 kap. 15 och 16 §§). Bestämmelserna ger regeringen möjlighet att ge en internatskola ställning som riksinternatskola och att medge att skolan vid sidan av gymnasieskolan anordnar internationell gymnasial utbildning, s.k. IB-utbildning (International Baccalaureate). Därutöver bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om utbildningen vid riksinternatskolorna. Regeringens föreskrifter får avvika från skollagen. De bestämmelser som i praktiken ger riksinternatskolorna en särställning i

¹ Se proposition 2014/15:39 s. 8–10.

förhållande till andra skolor finns på förordningsnivå, där bl.a. olika bidrag till skolorna och deras möjlighet att ta ut elevavgifter regleras.

Det totala antalet elever på riksinternatskolorna läsåret 2012/13 var 854 elever. Av dessa tillhörde 185 (22 procent) målgruppen utlandssvenska elever.²

Statsbidrag

Statsbidrag lämnas till de skolor som har ställning som riksinternatskolor och till andra skolor som tar emot utlandssvenska elever enligt tre olika förordningar, nämligen förordningen (2011:525) om statsbidrag till riksinternatskolor, förordningen (1996:565) om statsbidrag till kostnader för utlandssvenska elevers skolgång i Sverige och förordningen (SKOLFS 2002:7) om internationell gymnasial utbildning i Stockholm och Göteborg samt vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket i Sigtuna. Statsbidrag lämnas enligt den första förordningen i form av bidrag till kostnader för internatverksamhet, som extra bidrag för skolverksamhet och för utbildningskostnader för utlandssvenska elever. Enligt den andra förordningen lämnas enbart statsbidrag för utbildningskostnader för utlandssvenska elever. Enligt den tredje och sista förordningen lämnas statsbidrag i form av stöd till kostnader för internatverksamhet och för utbildningskostnader för utlandssvenska elever.

Bidrag till internatverksamhet regleras således i den första och den tredje förordningen. Statsbidragens storlek avgörs av antalet utlandssvenska elever som bor på internatet.

Som nämnts ovan lämnas enligt förordningen om statsbidrag till riksinternatskolor ett extra bidrag som stöd till skolverksamheten. I avtal som ingåtts mellan staten och huvudmannen för respektive skola anges att det extra bidraget lämnas för att möjliggöra en flexibel skolorganisation (regeringsbeslut den 20 december 2001, U2000/3519/G, U2001/1897/G och U2001/3653/G). Statsbidragets storlek avgörs av antalet utlandssvenska elever som skolan får statsbidrag för.

Bidrag till kostnader för utlandssvenska elevers utbildning i Sverige regleras i alla de tre förordningarna.

Slutligen innehåller förordningen om internationell gymnasial utbildning i Stockholm och Göteborg samt vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket i Sigtuna (SSHL) bestämmelser enligt vilka Stockholms och Göteborgs kommuner och SSKL får anordna IB-utbildning med statsbidrag. Enligt förordningen lämnas statsbidrag till kostnader för undervisningen för elever som inte har någon hemkommun som ger ersättning för

² Av promemorian Riksinternatskolor (U2014/2011/GV) framgår bl.a. följande (s. 18): Det totala antalet elever på riksinternatskolorna läsåret 2012/2013 var 854. Av dessa tillhörde 185 målgruppen utlandssvenska elever. I jämförelse med förhållandena läsåren 2007/08–2010/11 var detta en minskning med drygt 70 elever. En minskning kan även noteras om man jämför med siffror från 1995–2000, då antalet utlandssvenska elever var omkring 300 (se Skolverket, Utlandssvenska barn och ungdomar vid riksinternat, kommunala och fristående skolor i Sverige, Slutrapport, dnr 97:811, s. 34).

utbildningskostnaderna enligt bestämmelser i skollagen. Detta innebär att statsbidrag bl.a. kan lämnas för utlandssvenska elever som saknar svensk hemkommun.

Förutsättningarna för att bidrag ska få lämnas för en elev skiljer sig åt mellan förordningarna. Det finns även vissa skillnader mellan bidragsnivåerna för de bidrag som lämnas. Förordningarna är dessutom till viss del överlappande. Vilka förutsättningar som gäller och med vilket belopp bidrag lämnas beror på vilken skola eleven väljer.

Elevavgifter

Utbildning inom grund- och gymnasieskolan ska enligt skollagen vara avgiftsfri. Endast enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna får förekomma. I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det dock i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever och ersättningen får inte överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten (10 kap. 10 och 11 §§ och 15 kap. 17 och 18 §§).

Enligt skollagens bestämmelser om riksinternatskolor får regeringen meddela föreskrifter om utbildningen vid dessa skolor som avviker från skollagens bestämmelser. Med stöd av detta bemyndigande har regeringen i förordningen om statsbidrag till riksinternatskolor föreskrivit att de kostnader för verksamheten som inte täcks av statsbidrag eller bidrag från elevens hemkommun får täckas genom att huvudmannen tar ut elevavgifter.

Även huvudmän som vid sidan av sin gymnasieskola anordnar IB-utbildning har möjlighet att ta ut avgifter för sådan utbildning. IB-utbildning är en särskild utbildningsform vid sidan av skolväsendet (1 kap. 1 § och 24 kap.) och omfattas inte av skollagens bestämmelser om avgiftsfrihet. Möjligheten att ta ut elevavgifter har dock i vissa fall begränsats. Majoriteten av de offentliga och fristående skolor som anordnar IB-utbildning och som inte är internationella skolor eller riksinternatskolor tar inte ut några avgifter.

Propositionen

Särställningen som riksinternatskola

I propositionen föreslås att regeringens möjlighet att besluta att en internatskola ska ha ställning som riksinternatskola ska tas bort. Som en följd av detta ska bemyndigandet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om utbildningen vid riksinternatskolor också tas bort.

Regeringen anger bl.a. följande som skäl för sitt förslag: När systemet med riksinternatskolor infördes i början av 1970-talet motiverades det med ett växande internationellt samarbete och en expanderande biståndsverksamhet, som förväntades leda till en ökad efterfrågan på elevhemsplatser (Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen nr 53 år 1970 angående riksinternatskolor

s. 15). Sedan dess har antalet svenskar som engageras utomlands mycket riktigt fortsatt att öka, inte minst efter Sveriges inträde i EU. Samtidigt har efterfrågan på utbildning vid riksinternatskolorna för utlandssvenska elever minskat. Bland utsända statsanställda är det betydligt vanligare att ta med sig barnen utomlands och låta dem gå i skola där än att låta dem studera vid en riksinternatskola i Sverige. Det finns i dag en mängd skolor i Sverige som erbjuder elevhemsboende, både på större och mindre orter och, inom gymnasieskolan, för alla typer av nationella program. Vissa av dessa skolor tar redan i dag emot utlandssvenska elever utan att ges särskilda villkor. Det finns därför, enligt regeringens mening, goda möjligheter för utlandssvenska elever att delta i utbildning i Sverige utan att de nuvarande riksinternatskolorna har en särställning enligt skollagen. Bland de utlandssvenska eleverna finns vidare flera elever vars familjer är permanent bosatta utomlands. Regeringen anser att det framstår som tveksamt om det ska organiseras en särskild verksamhet för att möta dessa familjers önskemål om att ge barnen möjlighet att bo vid en svensk skola. Som anges ovan finns det möjligheter för utlandssvenska elever att delta i utbildning i Sverige utan att de anvisas till särskilda skolor.

Regeringen gör därför bedömningen att det inte längre är befogat att ha vissa skolor som ges en särskilt privilegierad ställning för att i första hand ta emot utlandssvenska elever. Möjligheten för regeringen att besluta att en skola ska ha en särställning som riksinternatskola bör således tas bort.

Regeringen anser vidare att skollagens princip om avgiftsfrihet bör genomsyra all utbildning inom skolväsendet. Det finns inte skäl att vissa skolor ska få ta ut avgifter för utbildningskostnader. I och med förslaget att regeringens möjlighet att besluta att en skola ska ha särställning som riksinternatskola tas bort bör således även bemyndigandet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om utbildningen vid riksinternatskolor tas bort. Det innebär att det inte längre kommer att vara möjligt att ta ut avgifter för utbildning vid de aktuella skolorna i större utsträckning än vad som är möjligt enligt skollagen. Skollagens förbud mot att ta ut avgifter för utbildning i grund- och gymnasieskolan kommer därigenom att få genomslag fullt ut. Det bör dock noteras att förslaget inte påverkar möjligheten att ta ut avgifter för IB-utbildning eftersom en sådan utbildning inte ingår i skolväsendet och skollagens bestämmelser om avgiftsfrihet inte gäller en sådan utbildning. Som nämnts tidigare tar dock majoriteten av de offentliga och fristående skolor som anordnar IB-utbildning i dag inte ut några avgifter.

En fråga som har varit föremål för rättslig prövning är i vilken utsträckning Skolinspektionen har tillsynsansvar för internatverksamheten vid Stiftelsen Lundsbergs skola. Enligt 6 kap. skollagen har personal, förskolechefer och rektorer respektive huvudmän anmälnings- respektive utredningsskyldighet i fråga om kränkande behandling i samband med verksamhet enligt skollagen. Högsta förvaltningsdomstolen har konstaterat att riksinternatskolorna utgör en del av skolväsendet, att eventuella kränkningar som elever vid Stiftelsen

Lundsbergs skola utsätter sina skolkamrater för på elevhemmen har ett sådant samband med skolverksamheten att stiftelsen enligt 6 kap. 10 § skollagen är skyldig att vidta åtgärder samt att internatverksamheten vid denna skola därmed tillhör Skolinspektionens tillsynsområde (dom den 25 juni 2014 i mål nr 8148-8150-13). Ett eventuellt upphävande av ett beslut om att en skola har ställning som riksinternatskola innebär att skolan kommer att ha samma ställning som andra fristående skolor inom skolväsendet. Ett eventuellt upphävande av sådana beslut saknar relevans för bedömningen av sambandet mellan internatverksamheten vid en skola och skolverksamheten vid samma skola. Detta innebär att Skolinspektionens tillsynsansvar inte kommer att påverkas av om regeringen i framtiden skulle upphäva de regeringsbeslut genom vilka vissa skolor har getts ställning som riksinternatskolor.

Dubbla bidrag

I propositionen föreslås att det ska klargöras i skollagen att en utlandssvensk elevs eventuella hemkommun inte är skyldig att lämna bidrag till huvudmannen för en fristående skola eller en anordnare av IB-utbildning om statsbidrag lämnas för eleven. Vidare föreslås att en utlandssvensk elevs eventuella hemkommun inte heller ska vara skyldig att betala ersättning till staten om eleven deltar i utbildning i specialskolan.

Regeringen anger bl.a. följande som skäl för sitt förslag: En elev som ingår i kategorin utlandssvenska elever kan ha en hemkommun i Sverige. Detta gäller bl.a. elever vars vårdnadshavare är utsända för anställning på utländsk ort i svenska statens tjänst. Under tjänstgöringstiden fortsätter nämligen eleven att vara folkbokförd i Sverige och på den ort där familjen senast var bosatt (14 § folkbokföringslagen [1991:481]). Det har inträffat att huvudmän tagit emot statsbidrag samtidigt som de fått bidrag från elevernas hemkommuner. Regeringens bedömning är att det inte är rimligt att en huvudman ska kunna ta emot dubbla bidrag för en elev. För att undvika att detta sker föreslår regeringen att det klargörs i skollagen att en utlandssvensk elevs eventuella hemkommun inte ska vara skyldig att lämna bidrag till huvudmannen för en fristående skola eller en anordnare av IB-utbildning om statsbidrag lämnas för eleven.

Specialskolan är en skolform som har staten som huvudman och som ska ge utbildning till barn och ungdomar som på grund av vissa funktionsnedsättningar inte kan gå i grundskolan eller grundsärskolan. För utlandssvenska elevers utbildning i grundskolan och grundsärskolan lämnas statsbidrag fr.o.m. årskurs 7. Regeringen anser att lika villkor så långt som möjligt ska gälla i fråga om alla utlandssvenska elevers utbildning. Specialskolan har tio årskurser. Skollagen föreslås därför ändras så att hemkommunen inte är skyldig att betala ersättning till staten om en utlandssvensk elev deltar i utbildning i specialskolan i årskurs 7–10.

Enhetligt system för bidrag för utlandssvenska elevers utbildning

I propositionen gör regeringen bedömningen att statsbidrag för kostnader för utlandssvenska elevers utbildning i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan bör lämnas enligt ett enhetligt system, oavsett vilken skola eleverna väljer. Det nya systemet bör så långt som möjligt även gälla statsbidrag till kostnader för IB-utbildning för utlandssvenska elever.

Regeringen anger bl.a. följande som skäl för sin bedömning: I förarbetena till skollagen fastslås att regleringen av all offentligt finansierad verksamhet inom skolväsendet i princip bör vara gemensam. Regeringens ambition är att skapa så lika villkor som möjligt för olika huvudmän (prop. 2009/10:165 s. 238 och 546). Med utgångspunkt i principen om lika villkor bör huvudregeln därmed vara att samma regelverk ska gälla för alla skolor med elevhemsboende.

Samtliga tre skolor som i dag har ställning som riksinternatskolor är fristående grund- och gymnasieskolor. Som angetts anser regeringen att det inte längre finns något behov av särskilda skolor som i första hand ska ta emot utlandssvenska elever. Samma förutsättningar bör därför gälla för de fristående skolor som för närvarande har ställning som riksinternatskola som för andra fristående skolor och för skolor med offentlig huvudman.

I linje med detta avser regeringen att upphäva den reglering på förordningsnivå som riktar sig direkt till de nuvarande riksinternatskolorna. För att likställa dessa skolor med övriga skolor bör de särskilda bidrag som hittills lämnats till riksinternatskolorna i form av bidrag till internatverksamhet och extra bidrag för en flexibel skolorganisation tas bort. Remissinstansen Grennaskolan befarar att förslaget kommer att få stora konsekvenser för skolans verksamhet och att de för att kunna fortsätta driva sin verksamhet på samma ambitionsnivå som i dag kommer att behöva ta ut betydligt högre internatavgifter än vad som i dag är fallet. Regeringen konstaterar i propositionen att det finns flera skolor i Sverige som bedriver internatverksamhet utan att få statsbidrag för detta. Dessa skolor tar emot elever från hela landet och i dessa skolor finns det även elever vars föräldrar är bosatta utomlands. När det gäller kravet på flexibilitet är det något som gäller för alla skolor. Det saknas därför skäl att ha kvar dessa bidrag. Grennaskolan anger vidare att förslaget med all säkerhet kommer att medföra en ökad segregation på internatskolorna då dessa enligt Grennaskolan kommer att bli tvungna att höja internatavgifterna. Remissinstansen Jönköpings kommun uttrycker liknande farhågor. Enligt regeringens mening kan en utveckling som innebär en ökad segregation på internatskolorna inte anses acceptabel. Avgifter som tas ut för sådana internat som har ett samband med utbildning i grund- och gymnasieskola och motsvarande utbildningsformer bör vara skäliga. Regeringen avser därför att se över frågan om avgifter för internat.

Villkoren för statsbidrag för utlandssvenska elever regleras på förordningsnivå. Som tidigare nämnts lämnas för närvarande statsbidrag för kostnader för utbildning för utlandssvenska elever enligt olika förutsättningar och med olika

belopp beroende på vilken skola eleven väljer. Regeringen anser att dessa skillnader är omotiverade och så långt som möjligt bör tas bort.

Förslaget att avveckla systemet med riksinternatskolor påverkar inte möjligheten till inackorderingstillägg för utlandssvenska elever i årskurserna 7–9. Det har heller inga följder vad gäller möjligheten till inackorderingstillägg för elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan eller vid en IB-utbildning. Som en konsekvens av att systemet med riksinternatskolor avvecklas kommer dock elever som inte är utlandssvenska och som deltar i grundskoleutbildning i någon av årskurserna 7–9 vid en sådan skola som i dag är en riksinternatskola inte längre att ha rätt till statligt inackorderingstillägg.

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2015 i den del det innebär att inga dubbla bidrag ska lämnas, och den 1 januari 2016 i den del det innebär att bestämmelserna som rör riksinternatskolor upphävs.

I propositionen gör regeringen vidare bedömningen att avtalen mellan staten och riksinternatskolorna bör sägas upp för att upphöra att gälla den 31 december 2015. Skolornas möjlighet att ta ut elevavgifter bör upphöra att gälla vid samma tidpunkt. För elever som senast den 31 december 2015 har påbörjat en utbildning vid en av de nuvarande riksinternatskolorna bör statsbidrag i huvudsak lämnas i enlighet med vad som gäller enligt dagens föreskrifter under återstoden av deras skolgång i årskurserna 7–9 i grundskolan eller deras utbildning i gymnasieskolan respektive deras IB-utbildning, dock längst t.o.m. juni 2019. För elever i grundskolan som har påbörjat en utbildning vid en av de nuvarande riksinternatskolorna senast den 31 december 2015 och som beviljats inackorderingstillägg bör äldre bestämmelser om inackorderings-tillägg fortsätta att gälla t.o.m. juni 2019.

Motionen

I motion 2014/15:3029 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) föreslås att riksdagen ska avslå propositionen. Enligt motionärerna kommer borttagandet av de statliga bidragen till de nuvarande riksinternaten leda till höjda internatavgifter och därmed till ökad segregation då enbart de mest välbärgade kommer ha råd att bekosta en sådan utbildning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan i likhet med regeringen konstatera att efterfrågan på utbildning inom systemet med riksinternatskolor har minskat bland målgruppen utlandssvenska elever och är i dag mycket liten. Av propositionen framgår att under läsåret 2012/2013 gick totalt 854 elever på de tre riksinternatskolorna. Av dessa tillhörde 185 målgruppen utlandssvenska elever. Det är en minskning med drygt 70 elever i förhållande till läsåren 2007/08–2010/11.

Ytterligare minskningar framkommer vid en jämförelse med åren 1995–2000 då antalet utlandssvenska elever var omkring 300.³ Denna minskning har skett trots att antalet svenskar som bosatt sig och arbetat utomlands ökat, inte minst efter EU-inträdet 1995. Till det begränsade behovet av särskilda skolor för utlandssvenska elever ska även läggas att det framstår som tveksamt om det ska organiseras en särskild verksamhet för att möta ett behov bland de utlandssvenska elever som i vissa fall har familjer som är permanent bosatta utomlands. Det finns vidare en mängd skolor som erbjuder undervisning och elevhemsboende och redan i dag tar emot utlandssvenska elever utan att dessa skolor ges särskilda villkor som är fallet med riksinternatskolorna. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte längre är befogat att ha vissa skolor som ges en särskilt privilegierad ställning för att i första hand ta emot utlandssvenska elever. Utskottet ställer sig således bakom lagändringen som innebär att möjligheten för regeringen att besluta att en skola ska ha ställning som riksinternatskola tas bort.

De föreslagna ändringarna i skollagen och de efterföljande förordningsändringarna kommer vidare att innebära att det inte längre kommer att vara möjligt för riksinternatskolorna att ta ut elevavgifter för utbildningen. Utskottet anser att dessa ändringar kommer att bidra till att stärka likvärdigheten inom skolväsendet och anser att det saknas skäl för att vissa skolor ska få ta ut avgifter för utbildningskostnader. Utskottet vill i sammanhanget även påminna om att det i förarbetena till skollagen fastslås att principen om avgiftsfri utbildning är en av hörnstenarna inom den svenska utbildningspolitiken. Rätten till en likvärdig utbildning av hög kvalitet får aldrig vara beroende av en enskild individs ekonomiska förutsättningar (prop. 2009/10:165 s. 373 och 414). Förslaget påverkar inte möjligheten att ta ut avgifter för IB-utbildning eftersom en sådan utbildning inte ingår i skolväsendet och skollagens bestämmelser om avgiftsfrihet inte gäller sådan utbildning. I dagsläget tar majoriteten av de offentliga och fristående skolor som anordnar IB-utbildning inte ut några avgifter.

Lagändringarna innebär också att en utlandssvensk elevs eventuella hemkommun inte ska lämna ersättning till en fristående huvudman för kostnader för en utlandssvensk elevs utbildning i Sverige om statsbidrag lämnas för eleven. Utskottet delar regeringens bedömning att det inte är rimligt att en huvudman ska kunna ta emot dubbla bidrag för en elev.

Även i övrigt anser utskottet att lagförslaget är väl avvägt.

I propositionen redogörs även för aviserade förordningsändringar som innebär att ett enhetligt system för bidrag för utlandssvenska elevers utbildning på olika utbildningsnivåer ska införas oavsett vilken skola eleverna väljer. Det enhetliga systemet ska ersätta dagens regleringar med tre förordningar med bl.a. skillnader i bidragsnivåer och delvis överlappande bestämmelser. Reglerna om statsbidrag avses också så långt som möjligt gälla i fråga om utlandssvenska elever som går en IB-utbildning. Dessa ändringar innebär bl.a.

³ Jfr promemorian Riksinternatskolor (U2014/2011/GV) s. 18.

att de särskilda bidrag som hittills lämnats till riksinternatskolorna i form av bidrag till internatverksamhet och extra bidrag för en flexibel skolorganisation avses tas bort. Utskottet välkomnar de aviserade förordningsändringarna.

I motion 2014/15:3029 (SD) föreslås att propositionen ska avslås med hänvisning till att om man tar bort de statliga bidragen till de nuvarande riksinternaten kommer detta att leda till höjda internatavgifter och därmed till ökad segregation. Enligt motionärerna kommer då enbart de mest välbärgade att ha råd att bekosta en sådan utbildning. Utskottet kan konstatera att endast två remissinstanser varav en riksinternatskola har uttryckt liknande farhågor som motionärerna. Utskottet anser vidare i likhet med regeringen att avgifter som tas ut för sådana internat som har ett samband med utbildning i grund- och gymnasieskola och motsvarande utbildningsformer bör vara skäligen. Utskottet välkomnar därför den översyn som regeringen aviserar i propositionen om frågan om avgifter för internat. Utskottet noterar dessutom att Sverigedemokraterna i övrigt inte anfört några skäl till att avslå propositionen.

Med det anförda tillstyrker utskottet regeringens proposition och avstyrker motion 2014/15:3029 (SD).

Reservation

Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige (SD)

av Carina Herrstedt (SD) och Robert Stenkvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:3029 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD) och avslår proposition 2014/15:39.

Ställningstagande

Möjligheten för våra utlandsarbetande föräldrar att ge sina barn en svensk undervisning under utlandsvistelsen bör kvarstå. Ett bifall till denna proposition innebär att de statliga bidragen till riksinternatskolorna tas bort och att internatavgifterna då, enligt bl.a. Grennaskolan, kommer att behöva höjas, vilket vi motsätter oss. Detta riskerar att leda till ökad segregation då det enbart är de mest välbärgade som kommer ha råd att bekosta en sådan utbildning.

Det anförda innebär att vi anser att riksdagen bör avslå propositionen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2014/15:39 Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

Följdmotionen

2014/15:3029 av Stefan Jakobsson m.fl. (SD):

Riksdagen avslår proposition 2014/15:39 Vissa frågor om utlandssvenska elevers utbildning i Sverige.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen
(2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 29 kap. 15 och 16 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 29 kap. 15 § ska utgå,

dels att 10 kap. 37 §, 11 kap. 36 §, 12 kap. 24 §, 16 kap. 52 §, 17 kap. 31 och 35 §§, 19 kap. 45 § och 29 kap. 1 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

37 §

Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten.

Bidraget består av ett grundbelopp enligt 38 § och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 39 §.

Första stycket gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

11 kap.

36 §

Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten.

Bidraget består av ett grundbelopp enligt 37 § och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 38 §.

Första stycket gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

12 kap.

24 §

Hemkommunen ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i specialskolan eller i förskoleklass eller fritidshem vid en skolenhet inom specialskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

Första stycket gäller inte utlandssvenska elever i årskurs 7–10.

16 kap.

52 §

Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev på ett nationellt program vid skolenheten som hemkommunen, enligt 42 §, var skyldig att erbjuda utbildning på nationella program vid den tidpunkt när utbildningen påbörjades.

Bidraget består av ett grundbelopp enligt 53 § och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 54 §.

Första stycket gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

17 kap.

31 §

Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev på preparandutbildning vid skolenheten som var behörig för utbildningen vid den tidpunkt när denna påbörjades.

Bidraget består av ett grundbelopp enligt 32 och 33 §§ och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 34 §.

Första stycket gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

35 §

Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev på programinriktat individuellt val vid skolenheten som var behörig för utbildningen vid den tidpunkt när denna påbörjades.

Bidraget består av

1. bidrag för den del av utbildningen som motsvarar det yrkesprogram som det programinriktade individuella valet är inriktat mot, och
2. bidrag för den del av utbildningen som avser det stöd som eleven behöver för att uppnå behörighet för yrkesprogrammet. Bidrag enligt denna punkt ska utgå under högst ett år.

Första stycket gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

19 kap.

45 §

Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev på ett nationellt program vid skolenheten som hemkommunen enligt 18 kap. 27 § var skyldig att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt när utbildningen påbörjades.

¹ Senaste lydelse 2012:109.

Bidraget består av ett grundbelopp enligt 46 § och i vissa fall ett tilläggsbelopp enligt 47 §.

Första stycket gäller inte om statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

Lydelse enligt SFS 2014:903

Föreslagen lydelse

29 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- bosättning (2–5 §§),
- hemkommun och hemlands-
ting (6 §),
- utlandssvenska elever (7 §),
- personer med begåvningsmäs-
sig funktionsnedsättning (8 §),
- kommunernas aktivitetsansvar
för ungdomar (9 §),
- handläggning (10 och 11 §§),
- talerätt (12 §),
- samverkan och anmälan till
socialnämnden (13 §),
- tystnadsplikt (14 §),
- *riksinternatskolor* (15 och
16 §§),
- International Baccalaureate
(17 §),
- överlämnande av betygshand-
lingar (18 §),
- informationsskyldighet (19 §),
- uppgiftsskyldighet (19 a §),
och
- övriga bemyndiganden (20–
29 §§).

Nuvarande lydelse

I detta kapitel finns bestämmelser om

- bosättning (2–5 §§),
- hemkommun och hemlands-
ting (6 §),
- utlandssvenska elever (7 §),
- personer med begåvningsmäs-
sig funktionsnedsättning (8 §),
- kommunernas aktivitetsansvar
för ungdomar (9 §),
- handläggning (10 och 11 §§),
- talerätt (12 §),
- samverkan och anmälan till
socialnämnden (13 §),
- tystnadsplikt (14 §),
- International Baccalaureate
(17 §),
- överlämnande av betygshand-
lingar (18 §),
- informationsskyldighet (19 §),
- uppgiftsskyldighet (19 a §),
och
- övriga bemyndiganden (20–
29 §§).

Föreslagen lydelse

17 §

En elevs hemkommun är skyldig att betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB). Skyldigheten gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då IB-utbildningen påbörjades och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office betalas av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat ska ersättning betalas med ett belopp som Statens skolverk beslutar.

Första stycket gäller inte om

statsbidrag lämnas för en elevs utbildning på grund av att eleven är utlandssvensk.

För internationella skolor som motsvarar gymnasieskolan finns särskilda bestämmelser om bidrag för IB-utbildning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016 i fråga om 29 kap. 1, 15 och 16 §§ och i övrigt den 1 juli 2015.